

PRILOG TROGIRSKOM SLIKARSTVU
XV STOLJEĆA
KSENIJA CICARELLI

O trogirskim slikama domaće škole prve polovice 15. st. pisano je mnogo, a osobito u posljednje vrijeme objelodanjene su studije s novom arhivskom građom, čime se jače osvjetljuje razvoj tog važnog perioda dalmatinskog slikarstva.¹⁾

Završavajući stručnu evidenciju kulturno-umjetničkih spomenika Kaštela naišla sam u Kaštel Štafiliću kod obitelji Mladice ud. Čipiko na sliku iz tog kruga, koja prikazuje »Bogorodicu s djetetom među anđelima« slikanu temperom na drvu, veličine 40×52 cm.²⁾

Gospa sjedi na sjedalu koje se ne primjećuje, jer ga prekriva veliki jastuk zlatne boje s bogatim resama na uglovima. Na koljenima drži dijete položeno na bijeloj plahti. Glava joj je prekrita bijelim rupcem s plavkastim sjenama nabora, koji joj se u mekanim valovitim pregibima spušta niz vrat. Zaogrnuta je plaštem maslinasto zelene boje s crnim sjenama i plavo-sive postave. Kon-

¹⁾ Ljubo Karaman, Notes sur l'art byzantin et les Slaves catholiques de Dalmatie u L'art byzantin chez les Slaves. Rec. Uspenskiij II. Paris 1932.

Lj. Karaman, Umjetnost u Dalmaciji XV. i XVI. vijek. Zagreb 1933. str. 150—159.

Jorjo Tadić, Građa o slikarskoj školi u Dubrovniku XIII—XVI v., Knjiga I., Beograd 1952.

Kruno Prijatelj, Prilog trogirskom slikarstvu XV. st. O Blažu Trogiraninu. Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, br. 9., Split 1955.

²⁾ Sliku je očistio, popravio i konzervirao restaurator Konzervatorskog zavoda za Dalmaciju Filip Dobrošević. Uslijed debelog namaza laka slika je tokom vremena potamnijela te se je morala čistiti kemijskim i mehaničkim putem. Tom prilikom došlo se do konstatacije da je slika i ranije čišćena, dapače prečišćena, što prije nije bilo uočljivo uslijed debele naslage potamnijelog laka. Čitava stražnja strana sada je premazana vrućom voštanom masom u svrhu konzerviranja drveta koje su insekti jako nagrizli. Kitirani su krajevi slike, naročito donja dva ugla, te pojedina manja oštećenja na aureoli djeteta, rubac na glavi Madone, te ostala sitna oštećenja. Nakon retuširanja slika je premazana tankim slojem mastix laka.

Opaža se da su sve četiri strane slike rezane, te njena današnja veličina je smanjena i nije uslijed tog rezanja originalna.

trasti tih dviju boja osobito dolaze do izražaja u ovratniku plašta, koji svojom neobičnom širinom obavija Madonina ramena igrom mekih, valovitih nabora koji se svijaju pri dnu i sa strane širokog plašta. Rukavi haljine su ružičasti. Sklopljenih ruku Marija adorira dijete nježnim i toplim materinskim pogledom, koji potenciraju duge, sanjarske oči. Nago dijete, sklopljenih ruku na prsima, obraća se majci pogledom. Bijelo-plavkasta kosa mu je sitno kovrčasta. Ono je položeno na oker-bijeloj plahti, koja se preko desnog Gospinog koljena lijepo tonovanim naborima spušta preko plašta. Rubovi plahte ukrašeni ornamentom danas su jedva vidljivi. Aureole, obrubljene nizom utisnutih kružića i ukrašene reljefnim sadrenim cvjetovima okružuju glave majke i djeteta. Gornja pozadina ove kompozicije je pozlačena i na njoj lebde u lijevom i desnom kraju dva krilata anđela. Likovi su im ugravirani u zlatnu pozadinu i samo su im lica obojena. Oni slijeću k Madoni u svojim dugim, fino naboranim haljinama i nose joj elegantnim pokretima svojih ruku plahte, da vjerojatno pokrije golo dijete, koje adorira. Pred tamno zelenom pozadinom donjeg dijela slike je ružičasta tkanina vidljiva oko jastuka. Te boje kao i boja Madonina plašta su izbljedjele ranijim čišćenjem, pa stoga kompozicioni raspored odjeće uslijed tih oštećenja je ponešto nejasan.

Sličnu kompoziciju Marije s djetetom među anđelima, susrećemo u »Madoni u ružičnjaku« u sakristiji trogirске katedrale, te u Madoni sred poliptiha u kapeli sv. Jere iste katedrale. Ova Čipikova Madona vezuje se zapravo neposredno na njih. Sličnosti među njima su takove, da se u pojedinim njihovim detaljima može pratiti kist jednog majstora, koji različite narudžbe rješava na svoj svojstveni način.

Kod svih tih triju Madona istovjetna je stilizacija i izraz velikih i kosih očiju s naglašenom bjeločnicom, odeblijanim kapkom i visoko nadvitom obrvom. Na isti način modeliran im je i osjenjen nos i pune, žarko-crvene zatvorene usnice, od kojih je gornja oivičena jedva vidljivom bijelom crtom. Zajednički im je blijedo ružičasti inkarnat s naglašenim ružičastim jabučicama.

Ipak je kod sada otkrivene Čipikove Madone, koju ovdje objelodanjujem, ta obrada bolja, blagi volumeni lica izraženi su finim nijansiranjem što joj upravo daje izraz svježine i mladolikosti. Dugi, posebno produljeni prsti dolaze do potpunog izražaja u elegantno sklopljenim rukama, što je istodobno karakteristično i za ruke Madona spomenutih slika u trogirskoj katedrali. Isti način modelacije pokazuje i glava djeteta i njena disproporcija prema tijelu, posebno pak velikog otkrivenog uha, koje je slično kod djece na ovim slikama. Jednak je položaj anđela i njihova modelacija i na »Gospi u ružičnjaku«. Isti im je način slikanja valovite kose koja im svojom bujnošću i spuštanjem skriva uho.

Na svim spomenutim slikama Madona sjedi na jastuku, koji je položen ili na prijestolju ili slobodno na zemlji. Premda su ti

jastuci slikani u različitim bojama i materijalu (crveni sa zlatnim ukrasima na poliptihu u kapeli sv. Jere, crveni sa zlatnim kitama kod »Madone u ružičnjaku« i zlatni kod ove Čipikove Madone), ipak njihovi uglovi završavaju na isti način, tj. kitama istog oblika. Na »Madoni u ružičnjaku« i kod ove sad pronađene »Madone s djetetom među anđelima«, karakterističan je položaj jastuka, koji nije postavljen perspektivno u prostoru. Reljefni sadreni cvjetovi na aureolama Madone i djeteta potsjećaju na aplicirane cvjetove kojima su ukrašeni rubovi haljina evanđelista, prijestolja i pozadine na nedavno otkrivenim freskama Dujma Vuškovića u splitskoj katedrali iz 1429. godine.³⁾

Ova slika odaje potpuno gotički stil, a taj se očituje u gotičkoj kompoziciji i u načinu nabiranja valovitih rubova haljina i nabora, koji ne otkrivaju anatomsku strukturu tijela.

Grupa slika, koja se stilski povezuje u jednu cjelinu, a nalazi se u Trogiru, Korčuli, Hvaru, Dubrovniku i Stonu, pokazuje odlike jedne slikarske ličnosti, za koje je već 1942. godine Karaman pretpostavio da je to bio slikar Blaž Jurjev Trogiranin.⁴⁾ a Prijatelj⁵⁾ dalje razradio tu pretpostavku da bi on doista mogao biti autor nekih od ovih slika.

U čitavoj grupi slika očituje se kod nekih veći kvalitet i jasnije zajedničke stilske odlike, što bi ukazivalo da bi najvjerojatiji autor tih bio Blaž Trogiranin, koji je u to vrijeme razvio značajnu slikarsku djelatnost upravo u Trogiru odakle potiče i ova dosada nepoznata slika.

Već su u nekoliko navrata navedeni datumi, koji ilustriraju tok života i rada Blaža Jurjeva. Ovdje bih htjela još jednom naglasiti datume, koji su vezani za njegovo prisustvo i rad u Trogiru. Prva njegova pojava u Trogiru datira 1419. godine, kad slika za općinu zastavu ugarsko-hrvatskog kralja Sigizmund.⁶⁾ Godine 1429. upisan je među bratimima trogirske bratovštine sv. Duha (Blasius pictor).⁷⁾ Godine 1435. sklapa ugovor za izradu slike za oltar sv.

³⁾ Davor Domančić, Freske Dujma Vuškovića u Splitu, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, br. 11., Split, 1959.

⁴⁾ Lj. Karaman, Domaći slikari u Dalmaciji, Spremnost, 3. Zagreb. 1942. 10.

Lj. Karaman, Trogir, mali gradić velike prošlosti. Ilustrirani Vjesnik 1950., br. 241. od 6. IV.

Lj. Karaman, O mjesnim grupama dalmatinske slikarske škole u XV. st. Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, br. 9., Split 1955.

⁵⁾ K. Prijatelj, Prilozi slikarstvu XV—XVII st. u Dubrovniku. Blaž Jurjev Trogiranin-slikar putnik. Historijski Zbornik, god. IV. br. 1—4., str. 173—177. Zagreb 1951.

K. Prijatelj, Prilog poznavanju zadarskog i šibenskog slikarstva XV. st. Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, br. 8. Split 1954.

⁶⁾ C. Fisković, Zadarski sredovječni majstori, Split 1959., str. 184., bilješka 546.

⁷⁾ A. Belas, Braščina sv. Duha u Trogiru. Jadranski dnevnik, Split, 6. VIII. 1938.

Lj. Karaman, Pregled umjetnosti u Dalmaciji, Zagreb, 1952. Slika 168.

Jeronima u trogirskoj crkvi Ivana Krstitelja.⁸⁾ Godine 1436. izabran je za župana spomenute bratovštine (Mgr. Blasius pictor de tragurio Castaldus dicte fratalee),⁹⁾ a 1437. sklapa ugovor za slikanje poliptiha na glavnom oltaru trogirске franjevačke crkve sv. Marije.¹⁰⁾ Godine 1440. i 1442. spominje se kao član uprave spomenute bratovštine.¹¹⁾ U Trogiru ima svoju kuću i imanje.¹²⁾ Ovaj podatak o njegovom članstvu u najuglednijoj trogirskoj bratovštini sv. Duha svjedoči također, da je on bio uže povezan sa Trogirom i po tome postaje uvjerljivija već ranije postavljena pretpostavka, da je on autor spomenutih slika, kojih i danas ima najviše upravo u tom gradu.

Ne ulazeći u podrobniju analizu svih slika, koje se pripisuju Blažu Trogiriraninu i njegovom utjecaju, povezujem Čipikovu Madonu sa slikom »Madone u ružičnjaku« i s poliptihom u kapeli sv. Jere trogirске katedrale, koje se mogu smatrati kvalitetnijim djelima u spomenutoj grupi. Taj kvalitet upućuje upravo na to, da najbolja djela iz grupe ovih slika treba pripisati njemu, za kojega je očito iz dokumenata da je bio vrijedan i u ono vrijeme mnogo traženi slikar ne samo u Trogiru već i srednjoj i južnoj Dalmaciji.

Posebno je opet značajno da se slika nalazi u obitelji Čipiko, čiji današnji potomci potječu od poznate humanističke i bogate obitelji, koja je odigrala značajnu ulogu u životu Trogira i susjednih Kaštela. Prema tome se može sa sigurnošću pretpostaviti, da je ovu sliku neposredno naručio kod slikara Blaža jedan od članova te mecenatske obitelji, u kojoj je do nedavna ostala upravo u Trogiru i odatle bila prenesena u 19. st. u Kaštela.

Ovako utvrđeno autorstvo slikara Blaža za ovu sliku dovodi u sumnju pripisivanje V. Đurića slike »Gospa s djetetom« u korčulanskoj opatskoj zbirci ovom majstoru.¹³⁾ Đurić je tu konstataciju zasnovao na dokumentu iz 1431.¹⁴⁾ godine, kad se Blaž Jurjev obavezao da će naslikati poliptih za Blato na Korčuli, a spomenuta slika, koja je po Đuriću dio tog poliptiha, do nedavna se nalazila u Veloj Luci, koja je u neposrednoj blizini Blata. Stilska analiza ove Madone s »Gospom od Kaštela« u Zadru, uvjerila je Đurića, da se radi o jednom te istom majstoru, koji je zadarsku sliku potpisao »1447-DIE-26 — OTVBRI — BLASIVS — DA — IADRA —

⁸⁾ C. Fisković, Drvena gotička skulptura u Trogiru. Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga 275., Zagreb 1942. str. 104, 130., bilješka 28.

⁹⁾ A. Belas, o. c.

C. Fisković, Ibid. str. 131., bilješka 31.

¹⁰⁾ C. Fisković, Ibid. str. 104., str. 130., bilješka 29.

¹¹⁾ A. Belas, o. c.

¹²⁾ C. Fisković, Nekoliko dokumenata o našim starim majstorima, Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku, LII, Split, 1950., bilješka 32.

¹³⁾ Vojislav J. Đurić, Slikar Blaž Jurjev, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, br. 10., Split., 1956., str. 153—169.

¹⁴⁾ C. Fisković, Zadarski sredovječni majstori, Split, 1959. str. 184., bilješka 549.

PIXI.« Povezivanje ovih dviju slika stilskom analizom nije sasma uvjerljivo. Zadarsku sliku potpisao je neki majstor Blaž iz Zadra, a njegovo ime i godina 1447. naveli su na pretpostavku da je ovaj istovjetan sa Blažem Trogiranimom, koji je godinu dana kasnije pisao svoju oporuku u Zadru.¹⁵⁾ Podrobnijom stilskom analizom trebat će međutim jače utvrditi djela Blaža Jurjeva, čime bi se zaokružila njegova slikarska ličnost, pri čemu se svakako ne može mimoći ni ova slika.

¹⁵⁾ C. Fisković, Ibid., str. 96, bilješka 545.

CONTRIBUTION À L'ÉTUDE DE LA PEINTURE DE TROGIR
DU XVÈME SIÈCLE

K S E N I J A C I C A R E L L I

Dans cet article l'auteur décrit une peinture du XVème siècle, inconnue jusqu'à présent, *Madone parmi les Anges* (40 cm. × 52 cm.), qui se trouve dans la famille Čipiko, à Kaštel Stafilić (village proche de Split) et qui provient de la ville voisine de Trogir. Une analyse stylistique de cette peinture permet d'affirmer que son auteur est celui de la *Madone dans la Rosaie* et du polyptyque qui orne la chapelle St-Jérôme dans la cathédrale de Trogir, oeuvres attribuées à Blaž Trogiranim (Blaise de Trogir). Ce peintre a vécu et travaillé à Trogir en 1419 et en 1429, puis de 1435 à 1437 et de 1440 à 1442; de nombreux documents d'archives existent sur ses activités, tant dans cette ville que dans toute la Dalmatie. Plusieurs autres peintures et polyptyques de cette province lui sont également attribués.